

نظریه اقتصادی دموکراسی

واکاوی تاثیر سیاست بر منافع اقتصادی شهروندان

آنتونی داونز

ترجمه رسول قنبری

www.ketab.ir

به استاد گرانقدرم؛ دکتر امیر جباری

- سرناسه: داونز، آنتونی، ۱۹۳۰-م.
- عنوان و نام پدیدآور: Down's, Anthony, 1930- نظریه اقتصادی دموکراسی: واکاوی تاثیر سیاست بر منافع اقتصادی شهروندان / آنتونی داونز؛ ترجمه رسول قنبری. تهران: انتشارات دنیای اقتصاد، ۱۳۹۹. ۴۰۰ص.
- مشخصات نشر: ۹۷۸-۶۰۰-۴۹۷-۱۰۷-۲
- مشخصات ظاهری: شابک: وضعیت فهرست‌نویسی: فیبا
- یادداشت: An economic theory of democracy, 1957. عنوان اصلی: واکاوی تاثیر سیاست بر منافع اقتصادی شهروندان.
- عنوان دیگر: مدیریت دولتی
- موضوع: Public administration
- موضوع: رای‌گیری
- موضوع: Voting
- موضوع: حزب‌های سیاسی
- موضوع: Political parties
- شناسه افزوده: قنبری، رسول، ۱۳۶۷-، مترجم
- رده‌بندی کنگره: JF1351
- رده‌بندی دیویی: ۳۵۱
- شماره کتابشناسی ملی: ۷۵۵۰۸۲۰
- اطلاعات رکورد کتابشناسی: فیبا

www.ketab.ir

ناشر:

انتشارات دنیای اقتصاد

نظریه اقتصادی دموکراسی

واکاوی تأثیر سیاست بر منافع اقتصادی شهروندان

آنتونی داونز

نویسنده:

رسول قنبری

مترجم:

حسن کریمزاده

مدیر هنری:

انوشه صادقی آزاد

مدیر تولید فنی:

مهدی کریمزاده

طراح جلد:

مریم فتاحی

صفحه آرا:

علی سجودی

ناظر فنی:

۹۷۸-۶۰۰-۴۹۷-۱۰۷-۲

شابک:

۳۰۰ نسخه

شمارگان:

اول ۱۴۰۰

نوبت چاپ:

پردیس

چاپ:

تمام حقوق چاپ و نشر، محفوظ و متعلق به ناشر است

©

بخش اول

ساختار اساسی مدل

- ۱۹ فصل اول: پیش‌درآمد
- ۲۰ ۱- مفهوم عقلانیت در مدل
- ۲۹ ۲- ساختار مدل
- ۳۲ ۳- رابطه مدل ما با مدل‌های اقتصادی پیشین حکومت
- ۳۸ ۴- خلاصه
- ۴۰ یادداشت‌های فصل اول

فصل دوم: انگیزه حزبی و عملکرد حکومت در جامعه

- ۴۳ مقدمه
- ۴۳ ۱- مفهوم حکومت دموکراتیک در مدل
- ۴۶ ۲- نقش احزاب سیاسی در این مدل
- ۵۵ ۳- رابطه مدل با اخلاق و علوم توصیفی
- ۵۹ ۴- خلاصه
- ۶۱ یادداشت‌های فصل دوم

فصل سوم: منطق بنیادین رای‌گیری

- ۶۳ مقدمه
- ۶۳ ۱- مطلوبیت درآمدی ناشی از فعالیت‌های حکومت
- ۶۵ ۲- ساختار منطقی عمل رای‌دهی
- ۷۴ ۳- دشواری‌های اولیه ناشی از عدم اطمینان
- ۷۶ ۴- تغییرات در نظام چندحزبی
- ۷۹ ۵- خلاصه
- ۸۱ یادداشت‌های فصل سوم

یکی از سؤالات اصلی در علم اقتصاد همیشه این بوده است که چگونه و با چه ابزاری می‌توانیم منافع اجتماعی را تشخیص دهیم. برای مدت‌های مدیدی مکاتب اقتصادی همچون کلاسیک‌ها، دولت را موظف به تشخیص این منافع می‌دانستند. دولت مدنظر آدام اسمیت، همه‌چیزدان، خیرخواه و با هویت واحد بود که هر کجا شکست بازار اتفاق بیفتد باید مداخله کند. اما بعداً با پدیدار شدن شکست دولت، اندیشه‌ی راست‌های جدید^۱ در علوم سیاسی و تئوری‌های انتخاب عمومی^۲ دو اقتصاد پدید آمد که بیان می‌کردند دولت نه همه‌چیزدان است و نه خیرخواه و هویت واحدی هم ندارد که بتواند در زمان شکست بازار منافع اجتماعی را تشخیص دهد و تصمیم بگیرد. لذا روش‌های جدیدی در زمان شکست دولت و این‌که تصمیمات عمومی به‌صورت بهتری اتخاذ شود، پدید آمد که در این میان، دموکراسی و سازوکار رأی‌گیری به‌عنوان در دسترس‌ترین ابزار برای تصمیم جمعی که می‌تواند به نتایج کارآمد منجر شود، مطرح گردید.

اما مقوله دموکراسی نیز خود پدیده‌ی غریب و پیچیده‌ای است: حال آشنا برای عموم و هم در عین حال ناآشنا، سیستمی کارآمد و در عین حال ناکارا، با مدافعین و منتقدین سرسخت. مدافعین سرسخت از آن‌رو که دموکراسی را برآیند تجربه‌ی چندین قرن از زمان یونان باستان تا به امروز که دائم در حال

پوست اندازی و کارایی بوده و به این نقطه ختم شده است مفید می دانستند. به قول وینستون چرچیل^۱ که بیان می دارد «هیچ کس ادعا نمی کند که دموکراسی ایده آل و بی عیب است. در واقع، گفته می شود که دموکراسی بدترین شیوه حکومت کردن است ولسی، حکومت های دیگر از آن بدترند» (سخنرانی وینستون چرچیل، نخست وزیر سابق انگلستان در مجلس عوام در ۱۱ نوامبر سال ۱۹۴۷). منتقدین و دشمنان سرسخت نیز همیشه این طنز تلخ را در مورد دموکراسی بیان می کنند که دموکراسی حکایت دو گرگ و یک گوسفند است که می خواهند تصمیم بگیرند کدام یک آن دیگری را برای شام انتخاب و نوش جان کند. این طیف، دموکراسی را حکومت مردم نادان و بی خبر از حقایق مطلق و حکومت تهیدستان می دانند و به قول فردریش آگوست فون هایک^۲، دموکراسی می تواند همان قدر جبار باشد که بدترین دیکتاتوری ها. حتی آن ها آزادی، ایزونومی^۳ واقعی - برابری همه در برابر قانون، حکومت توسط قانون و نه توسط انسان ها - را به مراتب مهم تر از دموکراسی قلمداد می کنند.

با این وصف، نظریات اقتصادی با علوم سیاسی و دموکراسی عمیق تر از قبل به هم گره خورد و انتخاب عمومی کنونی بیشتر با «تئوری کمیته ها و انتخابات»^۴ (۱۹۴۷) اثر دانکن بلک^۵ اقتصاددان اسکاتلندی - که از او به عنوان بنیان گذار علم انتخاب عمومی جدید نیز یاد می کنند -، کتاب «انتخاب اجتماعی و ارزش های فردی»^۶ (۱۹۵۱) اثر کنث ارو^۷ اقتصاددان آمریکایی که در سال ۱۹۷۲ برنده جایزه نوبل اقتصادی شد، کتاب «نظریه اقتصادی دموکراسی»^۸ (۱۹۵۷) اثر آنتونی داونز^۹ اقتصاددان آمریکایی و شاگرد کنت ارو، کتاب «محاسبه رضایتمندی»^{۱۰} (۱۹۶۲) اثر جیمز بوکانان^{۱۱} و گوردن تولاک^{۱۲} اقتصاددانان آمریکایی، که در سال ۱۹۸۶ جایزه نوبل اقتصادی به

1- Winston Churchill

3- Isonomie

5- Duncan Black

7- Kenneth J. Arrow

9- Anthony Downs

10- The Calculus of Consent: Logical Foundations of Constitutional Democracy

11- James Buchanan

2- Friedrich August Von Hayek

4- The Theory of Committees and Elections

6- Social Choice and Individual Values

8- An Economic Theory of Democracy

12- Gordon Toulloch

پاس تلاش در زمینه انتخاب عمومی به جیمز بوکانان رسید، کتاب «منطق کنش جمعی»^۱ (۱۹۶۵) اثر منکر اولسون^۲ اقتصاددانان آمریکایی، کتاب «نظریه ائتلاف‌های سیاسی»^۳ (۱۹۶۲) اثر ویلیام ریکر^۴ متفکر آمریکایی و شخصیت برجسته مکتب روجستر^۵، کتاب «بوروکراسی و دولت نمایندگی»^۶ (۱۹۷۱) اثر ویلیام نیسکانن^۷ مورد توجه بیشتر محققان و اندیشمندان قرار گرفت.

کتاب «نظریه اقتصادی دموکراسی» جزو اولین کتبی است که در آن مباحث دموکراسی از جنبه اقتصادی مورد بحث قرار گرفت و تئوری‌های آن توسط آنتونی داونز در سال ۱۹۵۷ به رشته تحریر درآمد. آنتونی داونز جزو اقتصاددانان سیاسی است که همانند هایک هم در حوزه علوم اقتصاد و هم در حوزه علوم سیاسی به صورت عام و خاص بسیار مغفول مانده است.

داونز در کتاب «نظریه اقتصادی دموکراسی» به بیان پایه‌های بنیادین رای‌دهی، عقلانیت، دموکراسی، دولت، احزاب و نااطمینانی پرداخته است. از مهم‌ترین ایده‌های این کتاب می‌توان به «الگوی مکانی»^۸ رای‌گیری داونز، «فرضیه رای‌دهنده عقلانی»^۹ و «ناآگاهی عقلانی»^{۱۰} و «قضیه رای‌دهنده میانی»^{۱۱} اشاره کرد.

الگوی مکانی رای‌گیری داونز بر اساس اصل هاتلینگ^{۱۲} (۱۹۲۹) و رقابت میان احزاب و تئوری رای‌دهنده میانی بنا شده است. آن الگو پیش‌بینی می‌کند که رقابت احزاب منجر به اتخاذ تصمیمات سیاسی یکسانی از سوی احزاب خواهد شد. داونز نظریه دیگر خود را تحت عنوان رأی‌دهنده عقلانی ارائه کرد که این نظریه به فرضیه رأی‌دهنده عقلانی معروف شده است. وی در این باره می‌نویسد، شهروندان به صورت عقلانی در هر عمل خود، منافع خود را حداکثر می‌کنند. این حداکثرسازی درباره رأی دادن و به طور کلی مشارکت یا عدم مشارکت در روند انتخابات نیز صدق می‌کند. چنانچه فردی تشخیص دهد هزینه‌های شرکت او در انتخابات بیش از منافع آن است، در انتخابات مشارکت نخواهد کرد و چنانچه عکس این قضیه صادق باشد، شرکت خواهد

1- The Logic of Collective Action
3- The Theory of Political Coalitions
5- Rochester School
7- William A. Niskanen
9- Rational Voter Hypothesis
11- Median voter theorem

2- Mancur Olson
4- William H. Riker
6- Bureaucracy and Representative Government
8- Spatial Model
10- Rational Ignorance
12- Hotelling, 1929

کرد. داونز همچنین در کتاب خود ناآگاهی عقلانی را مطرح و بیان می‌کند که برای اکثر شهروندان کسب اطلاعات سیاسی به‌منظور رای دادن عملی غیرعقلانی محسوب می‌شود، تا زمانی که هر فردی رفتار دیگران را معین و مفروض انگارد، کسب اطلاعات برای رای‌دهی درست برای او ارزشمند نخواهد بود. احتمال این که رای او تعیین کند کدام حزب بر سر کار خواهد آمد چنان کم است که حتی هزینه اندک جمع‌آوری و کسب اطلاعات، از منفعت او نیز زیادتر و سنگین‌تر است. از این رو، ناآگاهی او از سیاست نتیجه عدم احساسات و وطن‌پرستانه نیست بلکه عکس‌العملی کاملاً عقلانی نسبت به واقعیات زندگی سیاسی در یک نظام گسترده مبتنی بر نظام دموکراسی محسوب می‌شود. با توجه به این که احتمال اثرگذاری رای یک فرد در نتایج انتخابات ناچیز است برای رأی‌دهندگان مقرون‌به‌صرفه اقتصادی نیست که بخواهند وقت و هزینه برای مطالعه و آگاهی از مواضع احزاب و سیاست‌های آن صرف کنند. قضیه رای‌دهنده میانه نیز که ابتدا توسط دانکن بلک و آنتونی داونز مطرح شد، بیان می‌کند که در سیستم رای‌گیری بر مبنای قاعده اکثریت، نتیجه توسط رای‌دهنده میانه تعیین می‌شود.

فکر ترجمه این اثر نفیس به دورهٔ تدوین رسالهٔ دکتری بنده برمی‌گردد.^۱ ایامی که در دورهٔ دکتری در زمینهٔ تئوری رای کار می‌کردم اولین بار با کتاب داونز آشنا شده و آن قدر این کتاب را سلیس و روان، دل‌نشین، پربار و غنی یافتم که یکی از پایه‌های اصلی شکل‌گیری الگوی جدید رأی در رسالهٔ من گردید. قصد آن را داشتم که بتوانم این کتاب مهم و پربار علمی را به جامعهٔ علمی ایران که واقعاً از آن مغفول مانده، ارائه دهم که خوشبختانه این امر توسط یکی از دانشجویان خوب، باسواد و مشتاقم، آقای «رسول قنبری» محقق شد و ایشان به‌واسطهٔ پشتوانه خوب علمی در زمینهٔ دموکراسی و

۱- رسالهٔ دکتری آقای دکتر جباری با عنوان تحلیل تخصیص منابع در بازار سیاسی با استفاده از سازوکار بازار اقتصادی در سامانهٔ گنج به آدرس <https://ganji.randoc.ac.ir> در دسترس است. همچنین سه مقالهٔ دیگر ایشان نیز در همین موضوع با عناوین طراحی الگوی حذف محدودیت زمانی رأی در بازار سیاسی با استفاده از سازوکارهای بازار اقتصادی، بررسی وزن‌دهی به آرا در نظریهٔ رأی‌گیری با رویکرد اقتصاد تجربی، شبیه‌سازی الگوی پولی برای وزن‌دهی رأی در تحلیل اقتصادی دموکراسی، در پرتال جامع علوم انسانی به آدرس <http://ensani.ir> در دسترس است: مترجم.

اقتصاد توانستند ترجمهٔ سلیس و روانی را ارائه دهند که جا دارد از زحمات ایشان برای ترجمهٔ این کتاب تشکر کنیم.

در پایان، این کتاب را به دانشجویان، استادان و عموم مردم که نیازمند تدبیر و دانش بیشتر در زمینهٔ دموکراسی در بعد اقتصادی و سیاسی هستند، تقدیم کرده و امید است که مورد پسند و استقبال عموم خوانندگان عزیز قرار گیرد.

امیر جباری

عضو هیئت علمی گروه اقتصاد دانشگاه زنجان

مهر ماه ۱۳۹۹

www.ketab.ir